

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/52/61-73>

Həcər Abdullayeva

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında

Dövlət İdarəçilik Akademiyası

<https://orcid.org/0009-0007-1987-1761>

aa_hecer@yahoo.com

Elektron xəbər başlıqlarında qeyri-səlis məna yaradan leksik-semantik kateqoriyaların təhlili

Xülasə

Bu məqalədə elektron kütləvi xəbər portallarında yayımlanan xəbər başlıqlarında tez-tez təsadüf olunan qeyri-səlis məna yaradan leksik-semantik kateqoriyalar semasioloji, kontekstual və qeyri-səlis məntiqə əsaslanan üsullar əsasında təhlil olunur. Tədqiqatın əsas məqsədi aparıcı elektron KİV-lərdə qeyri-səlis mənanın yaranmasına səbəb olan leksik-semantik kateqoriyaların kontekst daxilində işlənmə tezliyini müəyyən etmək, fərqli mənalara ifadə etməsini araşdırmaq və bu cür dil vahidlərinin istifadəsinin informasiyanın oxucu tərəfindən qəbuluna və ümumilikdə cəmiyyətdə hər hansı bir məsələ haqqında ictimai rəy və fikrin formalaşmasına necə təsir etməsini araşdırmaqdır. Əldə olunan nəticələr elektron xəbər mənbələrində, xüsusilə başlıqlarda, leksik-semantik vahidlərin seçiminin vacibliyini nəzərə çatdırmaqla ictimai şüurun düzgün istiqamətdə formalaşmasında dildən daha səmərəli istifadəni təşviq edə bilər.

Açar sözlər: *qeyri-səlis məna, leksik-semantik kateqoriyalar, diskurs təhlili, elektron KİV, xəbər başlıqları, leksik qeyri-müəyyənlik, media diskursu, qeyri-səlis məntiq, elektron xəbər mənbələri*

Hajar Abdullayeva

Academy of Public Administration under the

President of the Republic of Azerbaijan

<https://orcid.org/0009-0007-1987-1761>

aa_hecer@yahoo.com

Analysis of Lexical-Semantic Categories Creating Fuzzy Meaning in Electronic News Headlines

Abstract

This article analyzes lexical-semantic categories that frequently generate fuzzy meanings in headlines published on electronic mass media portals, based on semasiological, contextual, and fuzzy logic methods. The main aim of the study is to determine the frequency of use of lexical-semantic categories that cause the emergence of fuzzy meaning in leading electronic media within their context, to examine the expression of different meanings, and to investigate how the use of such linguistic units affects the perception of information by readers and, in general, the formation of public opinion and viewpoints in society regarding any issue. The findings emphasize the importance of selecting lexical-semantic units in electronic news sources, particularly in headlines, and may promote more effective use of language in shaping public consciousness in the right direction.

Keywords: *fuzzy meaning, lexical-semantic categories, discourse analysis, electronic media, news headlines, lexical ambiguity, media discourse, fuzzy logic, electronic news sources*

Giriş

Deyilənə görə, böyük bir filosofdan soruşmuşdular: “Bir ölkənin taleyini sizə tapşırsaydılar, hər şeydən əvvəl nə edərdiniz?” Filosof belə cavab vermişdi: “Şübhəsiz ki, dili nəzərdən keçirməklə işə başladım.” Adamların heyret dolu baxışlarını gören filosof fikrini belə izah etmişdir: “Dil nöqsanlı olsa, sözlər fikri düzgün ifadə etməz. Fikirlər düzgün ifadə olunmasa, görülməli işlər düzgün görülməz. Bunun nəticəsində adət və mədəniyyət pozular. Belə olsa, haqq-ədalət öz yerini düzgün tapmaz. Ədalət pozulsa, çəpmiş xalq nə edəcəyini, hara gedəcəyini bilməz.” Bu rəvayətdə əsas məsələ sözün anlamının düzgün əks etdirilməsidir. Başqa cür desək, mənə dəqiqliyi dilin başlıca, yəni kommunikativ funksiyasını təmin edən əsas amildir.

Elektron kütləvi informasiya vasitələrinin geniş yayıldığı bir zamanda xəbər portallarının cəmiyyətin informasiya ilə təmin olunması məqsədilə dil vasitələrindən, xüsusilə də leksik-semantik vahidlərdən nə dərəcədə səmərəli istifadəsinin araşdırılması dilçilik tədqiqatlarında aktual məsələlərdən biri hesab olunur. Ənənəvi media resursları ilə müqayisədə elektron kütləvi informasiya vasitələrinin əlçatanlığı oxucu kütləsinin, demək olar ki, bütün təbəqələrini əhatə etməsi xəbər başlıqları və mətnlərinin hazırlanması zamanı ifadə vasitələrinin daha diqqətlə seçilməsini zəruri edir. Elektron media mənbələrinin kütləviləşməsi bu sahədə rəqabətin artmasına səbəb olmuşdur, bu da media nümayəndələrinin oxucunun şüuruna təsir etmək və onu müəyyən istiqamətdə formalaşdırmaq hallarının artmasına gətirib çıxartmış və nəticədə informasiyanın dəqiq dillə oxucuya çatdırılmasını deyil, daha geniş oxucu kütləsinin cəlb olunmasını aktuallaşdırmışdır. Bu məqsədlə, xüsusilə də xəbər başlıqlarında mənanın oxucuda daha çox emosional reaksiya doğurması üçün dilin qeyri-səlis mənə yaratma imkanlarından istifadə olunur (Fairclough, 1995; Wodak & Meyer, 2001). Qeyri-səlislik, klassik məntiqin sərhədlərini aşaraq, təxmini və şərti anlayışlar daşıyan ifadələrin istifadəsinə şərait yaradır. Kamal Abdullanın (Abdulla, 2006) qeyd etdiyi kimi, “qeyri-səlis dil vahidləri nitqin emosional-estetik qatında dominant mövqe tutur”. Bu baxımdan, məqalədə Azərbaycan elektron xəbər başlıqlarında qeyri-səlis leksik-semantik vahidlərin istifadə tezliyinin müəyyən olunması istiqamətində araşdırma aparılır və xəbər başlıqlarında geniş istifadə olunan qeyri-səlislik yaranan əsas leksik-semantik kateqoriyalar təhlil olunur. Belə kateqoriyalara çoxmənalılıq, modal ifadələr, dərəcə bildirən sifətlər, qeyri-müəyyən miqdar və zaman bildirən söz və ifadələr aid edilir. Bu xüsusiyyətlərin hər biri konkret nümunələr üzərində nəzərdən keçirilir və onların funksional rolu və oxucu şüuruna təsir mexanizmləri izah olunur.

Tədqiqat

Mövzuya dair ədəbiyyatın icmalı. Tədqiqat işi bir çox yerli və beynəlxalq tədqiqatçılar tərəfindən formalaşdırılmış nəzəri bazaya əsaslanır. Araşdırma qeyri-səlis məntiqə (Zadeh, 1965), semasiologiyaya (Adilov, Verdiyeva, & Ağayeva, 2019), ümumi dilçiliyə (Axundov, 2006; Qurbanov, 2019; Veysəlli, 2008), müasir Azərbaycan dili leksikasına (Cəfərov, 2007), qeyri-səlis dil modellərinə (Abdullayev, 2013; Abdulla & Əliyev, 2024), diskurs təhlilinə (Foucault, 1969; Fairclough, 1995; Wodak & Chilton, 2005; Van Dijk, 2008; Gee, 2014) və digər nəzəri əsaslara istinad edir.

A.Axundov (Axundov, 2006) “Ümumi dilçilik” əsərində mənə strukturlarının tipoloji təsnifatını vermiş və semantik sistemlərə yeni yanaşma təqdim etmişdir. S.Cəfərov (Cəfərov, 2007) “Müasir Azərbaycan dili: Leksika” əsərində leksik vahidlərin sintezi və onların funksional variasiyalarını geniş şəkildə izah etmişdir. F.Veysəlli (Veysəlli, 2008) “Azərbaycan dilçiliyinin fəlsəfi aspektləri” əsərində yazı dilini fəlsəfi aspektdən şərh edərək, “mənə ab-havası”, qeyri-müəyyənlik və mənə çevikliyi kimi anlayışlara toxunmuşdur. A.Qurbanov (Qurbanov, 2019) “Ümumi dilçilik” kitabında dilçilik nəzəriyyəsinin milli və global aspektlərini müqayisəli şəkildə təhlil edərək, leksik-semantik sistemlərin əsas prinsiplərini araşdırmış, dil nəzəriyyəsində zəngin elmi bazanın yaranmasına öz töhfəsini vermişdir. M.Adilov, Z.Verdiyeva, F.Ağayeva (Adilov, Verdiyeva, & Ağayeva, 2019) “Azərbaycan dilinin semasiologiyası” əsərində kontekst daxilində söz və ifadələrin mənə çalarlarının necə yarandığını misallar üzərindən təhlil etmişlər.

Leksik-semantik təhlilin qeyri-səlis məntiq əsasında aparılması Azərbaycan dilçiliyində nisbətən yeni, lakin inkişaf etməkdə olan bir yanaşmadır. Qeyri-səlis məntiq nəzəriyyəsi dünyaca məşhur

azərbaycanlı alim Lütfi Zadə tərəfindən 1965-ci ildə irəli sürülmüşdür. Bu yanaşma təbii dilin qeyri-səlis kateqoriyalar üzərində qurulduğunu və riyazi modellərlə təhlil imkanlarını ortaya qoyur. Kamal Abdullanın qeyri-səlis məntiqi dil və nitqin analizində tətbiq etməsi çoxmənalılığın sistemli təhlilini həyata keçirməyə imkan yaradır. Sərxan Abdullayev isə “Qeyri-səlis dilçilik təcrübəsi” əsərində dil faktlarının şərti və nisbi xarakterini önə çəkərək bu yanaşmanın praktik tətbiqini göstərir.

Tədqiqat işində aparılan diskurs təhlilində nəzəri cəhətdən bir sıra nüfuzlu tədqiqatçıların araşdırmalarına istinad edilir. Diskurs təhlili sahəsində Michel Foucault (Foucault, 1969) “Bilik Arxeologiyası” əsərində bilik, dil və güc arasında əlaqəni analiz etmiş diskursları sosial institutların vasitəsilə formalaşan bilik sistemləri kimi nəzərdən keçirmiş, biliyin formalaşması prosesində diskursun strukturunu və onun sosial-tarixi kontekstdə necə meydana gəldiyini izah etmişdir. Norman Fairclough (Fairclough, 1995) media diskursunun ideoloji strukturunu analiz edərək, dilin ideoloji fikir və güc formalaşdırılmasında rolunu “Media Diskursu” əsərində ətraflı araşdırmışdır. Teun A. tədqiq etdiyimiz mövzu ilə bilavasitə əlaqəli Crystal (Crystal, 2003) “The Cambridge Encyclopedia of the English Language” əsərində yeni media və internetin dilə təsirinin sistemli şəkildə təsvirini və bunun əsasında media diskursundakı yeni semantik və leksik tendensiyaların araşdırılmasını qeyd etmək olar. Ruth Wodak və Paul Chilton (Wodak & Chilton, 2005) “(Tənqidi) Diskurs Təhlilində Yeni Yanaşmalar” əsərində tənqidi diskurs analizinin əsas metodoloji prinsiplərini və tətbiq sahələrini müasir nümunələrlə təqdim etmişlər.

Van Dijk (Van Dijk, 2008) isə “Discourse Strategies” əsərində media dilindəki qeyri-səlis ifadələrin oxucuları ideoloji cəhətdən müəyyən istiqamətdə yönləndirməyə xidmət etdiyini vurğulayır. Müəllif “Diskurs və Güc” (Van Dijk, 2008) əsərində dilin sosial güc münasibətlərinin qurulmasında oynadığı rolunu və ideoloji dominantlıqların diskurs vasitəsilə necə qurulduğunu təhlil etmişdir. James Paul Gee (Gee, 2014) “Diskurs Təhlilinə Giriş: Nəzəriyyə və Metod” adlı əsərində diskursun dilin istifadəsi ilə sosial praktika arasında əlaqə yaratdığını və bu əlaqənin necə təhlil olunmalı olduğunu əsaslandırmışdır.

Qeyd olunan yerli və beynəlxalq mənbələr bu sahədə yeni araşdırmanın aparılması üçün zəruri nəzəri baza formalaşdırır. Bu sahədə yeni tədqiqatların aparılması xüsusilə vacibdir. Belə ki, yerli mənbələrdə zəngin semasioloji və leksik təhlillər təqdim olunsa da, çoxunda media kontekstində qeyri-səlis ifadələrin diskurs analizində dair spesifik nümunələr geniş tədqiq olunmayıb. Beynəlxalq tədqiqatlara gəlinə, burada media diskursunun ideoloji aspektləri daha sistemli şəkildə izah edilsə də, qeyri-səlis məntiq əsasında konkret media mətnlərinin təhlili az işlənmiş sahə olaraq qalır. Bu səbəbdən, həm Azərbaycan dili, həm də bir çox digər dillər əsasında qeyri-səlis leksik-semantik strukturların media diskursunda modelləşdirilməsinə ehtiyac vardır. Sözügedən sahədə daha yeni və hərtərəfli araşdırmaların aparılması üçün nəzəri və empirik yanaşmaların sintezi, media mətnlərindəki qeyri-səlis ifadələrin və onların ictimai rəyin formalaşmasına təsirinin daha dərinlən öyrənilməsinə təmin edəcəkdir.

Metodologiya. Tədqiqatın metodologiyası seçilmiş dil vahidlərinin kontekst daxilində qeyri-səlislik yaratmasının müxtəlif oxucular tərəfindən müəyyənləşdirilməsi, qeyri-müəyyənlik səviyyələrinin dərəcələnməsi, istifadə edilmə səbəblərinin araşdırılması və sosial-siyasi funksiyalarının aşkar edilməsi məqsədi ilə bir neçə mərhələdən ibarətdir. Tədqiqat üçün Azərbaycan dilində yayımlanan 5 tanınmış və ən çox oxunulan dövlət və özəl elektron xəbər mənbəyi - APA.az, Trend.az, Report.az, Lent.az, Azertag.az seçilmişdir. Empirik materiallar kimi, bu mənbələrdən 2024-2025-ci illər ərzində yayımlanan və siyasi, sosial, iqtisadi mövzuları əhatə edən 50 xəbər başlığı təsadüfi seçim yolu ilə seçilərək onlarda qeyri-səlis mənanın yaranmasına səbəb olan leksik-semantik dil vahidlərinin istifadəsi təhlil olunmuş, qeyri-müəyyənlik səviyyələri dərəcələndirilmiş, istifadə olunma səbəbləri, sosial-siyasi funksiyaları aşkar edilmişdir. Əlavə 1-də həmin məqalə başlıqlarının tarixi, mövzusu və mənbəyi sistemli şəkildə təqdim olunur. Beləliklə, təhlil aşağıda daha ətraflı şərh olunan bir neçə mərhələ üzrə yerinə yetirilmişdir.

1. Dil vahidlərinin müəyyənləşdirilməsi və təsnifatı: Qeyd olunan azərbaycandilli mənbələrdəki xəbər başlıqlarından qeyri-səlis mənaya malik olan 5 əsas kateqoriya müəyyən olunmuşdur ki, bunlar da çoxmənalılıq, modal ifadələr, dərəcələnmə bilən sifətlər, qeyri-müəyyən miqdarlar və təxmini zaman

ifadələridir və onlara dair nümunələr seçilmişdir. Təhlilə çəlb olunan hər bir dil vahidi müvafiq kontekstdə qəbul etdiyi semantik çalarlarına görə təsnif edilmişdir. Bu mərhələ dilin leksik-semantik səviyyəsindəki qeyri-müəyyənliyin ilkin identifikasiyası üçün vacibdir.

2. *Qeyri-səlisliyin dərəcələndirilməsi*: Müəyyən edilmiş dil vahidləri aşağıdakı 5 dərəcə üzrə təsnif olunmuşdur: 1) demək olar ki, qeyri-müəyyənlik yoxdur; 2) aşağı səviyyədə qeyri-müəyyənlik; 3) orta səviyyədə qeyri-müəyyənlik; 4) yüksək səviyyədə qeyri-müəyyənlik; 5) maksimal qeyri-müəyyənlik. Belə təsnif etmə keyfiyyət yönümlü yanaşma ilə başlıqların aid olduğu mətnlərin konteksti və ifadələrin işlənmə məqsədi nəzərə alınmaqla aparılmışdır. Bu mərhələ qeyri-səlisliyin dərəcəsinin müəyyən olunmasına imkan verir.

3. *İstifadə səbəblərinin təhlili*: Tədqiqat zamanı seçilmiş dil vahidlərinin istifadəsinin səbəbləri, o cümlədən onların oxucu üzərində yaratdığı emosional və koqnitiv təsir, dilin sosial manipulyasiya funksiyası və məsuliyyətdən yayınma kimi aspektlər təhlil edilmişdir. Bu mərhələdə leksik-semantik vahidlərin seçilmə səbəbləri və ideoloji məqsədlərin araşdırılması üçün tənqidi diskurs analizi metodologiyası tətbiq olunmuşdur.

4. *Sosial-siyasi rolun müəyyənləşdirilməsi*: Dil materialının təhlili nəticəsində əldə olunan nəticələr geniş sosial və siyasi kontekstdə nəzərdən keçirilmişdir. Media diskursunda qeyri-səlisliyin sosial güc münasibətlərini qorumaq, ictimai rəyi formalaşdırmaq və müəyyən ideologiyayı ötürmək rolunu araşdırılmışdır.

Elektron medianın dilində qeyri-müəyyənlik həm məzmunun oxucuya təqdim edilməsində, həm də informasiyanın təsirində mühüm rol oynayır. Xəbər başlıqlarında istifadə olunan dil vahidləri (modal ifadələr, təxmini zaman ifadələri, dərəcələnen sifətlər və s.) məlumatın ehtimal olunma dərəcəsinə, proqnoz xarakterli olmasına, eləcə də spekulativ məzmununu əks etdirə bilər. Bu kimi məlumatlara əsaslanaraq qeyri-müəyyənliyin dərəcəsinin müəyyən edilməsi xəbərin ideoloji, sosial və siyasi məqsədlərini anlamaq baxımından vacibdir.

Hal-hazırkı araşdırmanın aparılması məqsədilə elektron xəbər başlıqlarında qeyri-müəyyənlik dərəcələrinin sistemli şəkildə təhlil edilməsi üçün başlıqlar müxtəlif oxuculara təqdim edilmiş, onlar tərəfindən 1-5 ballıq qiymətləndirmə sistemi əsasında qiymətləndirilmişdir. Bu qiymətləndirmə sistemi, başlıqlarda işlənən leksik-semantik vasitələrin mətnlərdəki mənə ilə birgə təhlil olunaraq daha dəqiq və obyektiv qiymətləndirilməsinə imkan vermişdir. 1-5 ballıq qiymətləndirmə sisteminin strukturu və məntiqi əsasları aşağıda şərh olunur:

1) *Demək olar ki, qeyri-müəyyənlik yoxdur*: Dəqiq tarix, ədəd və ya faktın təqdim olunduğu başlıqlarda informasiyanın dəqiqliyi yüksəkdir. Belə başlıqlar faktoloji təsdiqə malikdir və oxucuya konkret məlumat verir. Bu səviyyənin tətbiqi standart elmi yanaşmada informasiyanın obyektivliyi və təsdiq edilə bilməsi ilə əlaqədardır (Fairclough, 1995).

2) *Aşağı səviyyədə qeyri-müəyyənlik*: Qısa müddətli proqnoz və ya vaxt göstəricisi ilə birlikdə istifadə olunan ifadələr, məlumatın nisbi dəqiqliyini saxlayır. Bu səviyyə zaman və məzmunun dəqiqləşdirilməsinin media praktikasında necə aparıldığını göstərir (Van Dijk, 2008).

3) *Orta səviyyədə qeyri-müəyyənlik*: “Gözlənilir”, “olacaq”, “təxminən” kimi leksik elementlər məlumatda ehtimal və qeyri-müəyyənliyin artdığını göstərir. Bu, xəbərin potensial müxtəlif oxunuşlarının mümkünliyünü əks etdirir və məzmunun daha çox interpretasiyaya açıq olduğunu göstərir (Fairclough, 1995; Gee, 2014).

4) *Yüksək səviyyədə qeyri-müəyyənlik*: Modal ifadələr (“mümkündür”, “başlaya bilər”) və mübaligə kimi işlənən dərəcələnen sifətlər (“rekord”, “görünməmiş”) informasiyanın spekulativ və interpretativ xarakterini vurğulayır. Bu səviyyədə media oxucuda həyəcan, şübhə, narahatlıq və digər emosional hallar yaratmaq məqsədi güdür (Wodak & Chilton, 2005).

5) *Maksimum səviyyədə qeyri-müəyyənlik*: Sensasiya xarakterli və şişirtmə kimi dəyərləndirilə bilən ifadələr mənbə və əsaslandırmanın olmaması ilə birləşərək, xəbərin informativ dəyərini azaldır, oxucuya daha çox emosional təsir göstərir. Bu, diskurs analizində manipulyasiya və ideoloji məqsədlərlə bağlıdır (Fairclough, 1995; Foucault, 1969).

Təqdim olunan qiymətləndirmə sisteminin elmi araşdırmalarda tətbiqi bir sıra üstünlüklərə malikdir. İlk növbədə qeyd etmək lazımdır ki, sistemli və ardıcıl qiymətləndirmə başlıqlar arasında

qeyri-müəyyənlik səviyyəsini mütənasib və müqayisəli şəkildə təyin etməyə imkan verir və bu baxımdan daha etibarlı elmi əsas yaradır. Bu baxımdan, yuxarıda xarakterizə olunan 1-5 səviyyəli qiymətləndirmə sistemi qeyri-müəyyənliyin sistemli təhlili üçün nəzəri və praktiki cəhətdən əsaslandırılmış vasitə kimi çıxış edir.

Qeyd olunmuş mərhələlər üzrə sistemli metodologiya ilə yerinə yetirilən bu keyfiyyət yönümlü araşdırma elektron kütləvi xəbər mənbələrində yayımlanan başlıqlardakı qeyri-səlis dil vahidlərini aşkar edərək onların funksiyasını dərinlən təhlil etmək imkanı verir.

Təhlil. Aparılan tədqiqatın empirik hissəsində əldə edilmiş nəticələr aşağıda təqdim edilir və nəzəri çərçivənin işığında onların təhlili həyata keçirilir. Qeyd olunduğu kimi, aparılan təhlil 2024-cü il və 2025-ci ilin ilk altı ayı ərzində 5 aparıcı elektron KİV-dən toplanmış 50 xəbər başlığı üzərində metodologiyada qeyd olunan dörd mərhələ üzrə qurulmuşdur.

Elektron kütləvi informasiya vasitələrində yayımlanan xəbər başlıqları və mətnlərində qeyri-səlisliyin dil vasitəsilə ifadə olunması bir çox hallarda konkretlikdən yayınmaq, emosional təsir yaratmaq, ictimai şüuru formalaşdırmaq və ideoloji mövqe nümayiş etdirmək məqsədi daşıyır. Tədqiqat zamanı qeyri-səlisliyin əsas mənbəyi kimi 5 növ leksik-semantik dil vasitəsi çoxmənalılıq, modal ifadələr, dərəcələmə bilən sifətlər, qeyri-müəyyən miqdarlar və təxmini zaman ifadələri olmaqla müəyyən olunmuşdur.

1. *Çoxmənalılıq* - Çoxmənalılıq eyni sözün bir neçə semantik mənaya malik olması ilə xarakterizə olunur. Bu hadisə media diskursunda ideoloji məqsədlər üçün istifadə olunur – yəni oxucunun informasiyanı müxtəlif şəkillərdə şərh etməsinə şərait yaradır və bu da kommunikativ qeyri-müəyyənliyi yaradan əsas səbəblərdən biri kimi çıxış edir. “Çoxmənalılıq leksik səviyyədə qeyri-səlisliyin əsas törədicisidir. Kontekst dəyişdikcə, sözün semantik potensialı da genişlənir” (Lyons, 1995, s. 58). Məsələn: “Regionda vəziyyət gərgindir” kimi başlıq həm hərbi, həm siyasi, həm də sosial vəziyyətin tənzimlənməsi kimi başa düşülə bilər.

2. *Modal ifadələr* - Xəbər başlıqlarında kifayət qədər tez-tez istifadə olunan modal ifadələr hadisəyə münasibətdə qeyri-müəyyənlik və ehtimal dərəcəsini bildirən dil vahidləridir. “Ola bilər”, “görünür ki”, “ehtimal olunur”, “mümkündür” kimi ifadələr hadisələrin konkretliyini azaldaraq, məsuliyyəti informasiyanı təqdim edən subyektdən uzaqlaşdırır. “Modallıq, danışanın epistemoloji mövqeyini bildirir və mətnə çox zaman strateji qeyri-müəyyənlik əlavə edir” (Palmer, 2001, s. 8). Qeyri-səlis məntiq nəzəriyyəsi də modal ifadələrin, reallığın “tam doğru” və “tam yanlış” kimi qütblərdən ibarət olmadığını göstərməyə xidmət etdiyini vurğulayır (Zadeh, 1975).

3. *Dərəcələmə bilən sifətlər* - Media diskursunda “ciddi”, “vacib”, “böyük”, “çətin” kimi dərəcələmə bilən sifətlər tez-tez işlədilir. Bu sifətlər konkret ölçü və ya müqayisə meyarı olmadan istifadə edildikdə, onların mənası subyektiv və qeyri-sabit xarakter daşıyır. “Dərəcələmə bilən sifətlər kontekstdən asılı olaraq fərqli semantik dəyər kəsb edir və bu, onların manipulyativ gücünü artırır” (Bolinger, 1972, s. 28). Bu tip sifətlərin dərəcə bildirmə xüsusiyyəti, oxucunun reallığı konkret və ya olduğu kimi deyil, ümumi təəssüratla və daha çox emosional təsirlə yüklənmiş şəkildə dərk etməsinə şərait yaradır.

4. *Qeyri-müəyyən miqdarlar* - “Bir sıra”, “çoxlu”, “bəzi”, “bir neçə”, “xeyli” kimi ifadələr konkret statistik məlumat təqdim etmədən miqdar bildirir. Bu, oxucu auditoriyasında qeyri-dəqiqlik və manipulyativlik təəssüratı yaradır, lakin faktiki olaraq məlumatın doğruluğunu ölçmək imkanını məhdudlaşdırır. “Kəmiyyətin qeyri-dəqiqliyi media diskursunda məsuliyyətdən yayınma və emosional təsir vasitəsidir” (Van Dijk, 2008, p. 78). Bu vasitə həm informasiya çatışmazlığı şəraitində, həm də ideoloji məqsədlə istifadə olunur.

5. *Təxmini zaman ifadələri* - Hər birimizin xəbər başlıqlarını oxuyarkən qarşılaşdığı “yaxın günlərdə”, “tezliklə”, “bir müddətdir”, “bəzən”, “gələcək aylarda” kimi zaman göstəriciləri hadisənin baş vermə vaxtını dəqiq şəkildə göstərmir. Bu qeyri-müəyyənlik səbəbindən hadisənin aktualıq səviyyəsi oxucunun təxəyyülü əsasında müəyyənləşir. “Təxmini zaman göstəriciləri dilin manipulyativ funksiyasının bir hissəsi kimi işlədilir və konkretliyi azaltmaqla emosional tonu yüksəldə bilər” (Gee, 2014, p. 61). Belə ifadələr oxucuda gözlənti, qorxu və digər hisslər yaratmaqla yanaşı, məlumatın məsuliyyətli şəkildə təqdim edilməsinin qarşısını alır.

İndi isə azərbaycandilli elektron xəbər mənbələrindən götürülmüş aşağıdakı nümunələrin daha əvvəl qeyd olunmuş mərhələlər və kateqoriyalar üzrə təhlilini nəzərdən keçirək.

Nümunə 1. “ABŞ-da görünməmiş HADİSƏ: üç keçmiş prezident Trampı sərt tənqid etdi.” (27).

Leksik-semantik kateqoriya: Çoxmənalılıq (“görünməmiş”) + Dərəcələmə bilən sifət (“sərt”).

Qeyri-müəyyənlik səviyyəsi – 4: “görünməmiş” mübaliğə qismində işlənir və hadisənin xarakteri haqqında subyektiv, emosional təsir yaradır. “Sərt tənqid” də, öz növbəsində, oxucuda güclü emosional reaksiya yaradır.

İstifadə səbəbi: Sensasiya yaratmaq, oxucunun diqqətini çəkmək, hadisənin ciddi və qeyri-adi olduğunu vurğulamaq üçün.

Sosial-siyasi funksiyası: Siyasi hadisəni dramatikləşdirir, Tramp və keçmiş prezidentlərin münasibətlərində gərginlik mesajı verir, oxucuda siyasi təlatüm hissi oyadır.

Nümunə 2. “2025-in qaynar nöqtələri - Bu ölkələrdə müharibə başlaya bilər.” (22)

Leksik-semantik kateqoriya: Modal ifadələr (“başlaya bilər”) + Təxmini zaman ifadələri (“2025-in”)

Qeyri-müəyyənlik səviyyəsi – 4: “Başlaya bilər” ifadəsi ehtimal, qeyri-müəyyənlik mənası daşıyır; zaman bildirilsə də, hadisənin baş verəcəyinə tam zəmanət verilmir.

İstifadə səbəbi: Siyasi riskləri vurğulamaq, oxucuda təhlükə və həyəcan yaratmaq məqsədilə ehtimalı çatdırmaq üçün.

Sosial-siyasi funksiyası: Geosiyasi vəziyyətin gərginliyini göstərir, ictimaiyyətin diqqətini təhlükəli regionlara yönəldir və potensial narahatlığı artırır.

Nümunə 3. “Sovetski”də yeni Bakı: Qoca bina sökülmə növbəsini gözləyir.” (28)

Leksik-semantik kateqoriya: Dərəcələmə bilən sifət (“qoca”) + Təxmini zaman ifadələri (gözləmə prosesi).

Qeyri-müəyyənlik səviyyəsi – 3: “Qoca” sifəti binanın köhnə, köhnəlmiş vəziyyətdə olduğunu bildirir, amma ölçülü dəqiq dərəcə yoxdur. “Növbəni gözləyir” isə qeyri-müəyyən zaman kəsiyini göstərir.

İstifadə səbəbi: Sosial vəziyyəti və şəhərsalma problemini yumşaq, lakin təsirli şəkildə çatdırmaq üçün.

Sosial-siyasi funksiyası: Mühitdəki dəyişikliklərə diqqət çəkir, sosial və şəhərsalma problemlərini gündəmə gətirir, ictimaiyyətin narahatlığını ifadə edir.

Nümunə 4. “Yadplanetlilər yerə hücum edə bilərlər – Tarix AÇIQLANDI.” (29)

Leksik-semantik kateqoriya: Modal ifadələr (“hücum edə bilərlər”)

Qeyri-müəyyənlik səviyyəsi – 5: “Yadplanetlilər” və “hücum edə bilərlər” ifadəsi həm elmi fantastika, həm də qeyri-müəyyən ehtimalı təmsil edir; maksimum qeyri-müəyyənlik və spekulativ xarakter daşıyır.

İstifadə səbəbi: Sensasiya və oxucu marağını artırmaq, bəzən siyasi və ya sosial mesajı şifrələmək məqsədi daşıya bilər.

Sosial-siyasi funksiyası: Bəzən siyasi mesajların və ya diqqət yayındırma məqsədli xəbərlərin fonunda istifadə olunur; oxucunun təlaş və marağını artırmaq funksiyasını yerinə yetirir.

Nümunə 5. “Yaxın illərdə güclü maqnit qasırğaları gözlənilir – XƏBƏRDARLIQ.” (30)

Leksik-semantik kateqoriya: Dərəcələmə bilən sifət (“güclü”) + Təxmini zaman ifadələri (“yaxın illərdə”) + Modal ifadələr (“gözlənilir”).

Qeyri-müəyyənlik səviyyəsi – 4: “Güclü” subyektiv dərəcə kimi çıxış edir, “yaxın illərdə” birləşməsində zaman aralığı qeyri-dəqiqdir, “gözlənilir” sözü ehtimal bildirir.

İstifadə səbəbi: İctimaiyyətə xəbərdarlıq etmək, potensial təhlükə barədə diqqəti artırmaq üçün.

Sosial-siyasi funksiyası: Təhlükəsizlik məsələlərini gündəmə gətirir, insanların hazırlıqlı olmasına çağırış rolunu oynayır, elm və texnologiya sahəsində ictimai məlumatlandırma məqsədi daşıyır.

Nümunə 6. “Azərbaycan 2025-ci ildə də beynəlxalq nüfuzunu dinamik şəkildə artırmaqda davam edəcək – ŞƏRH.” (1)

Leksik-semantik kateqoriya: Modal ifadə (“davam edəcək”) + müsbət proqnoz (“nüfuzunu artırmaq”).

Qeyri-müəyyənlik səviyyəsi – 3: Məlumat proqnoz xarakterlidir.

İstifadə səbəbi: Dövlətin beynəlxalq uğuruna inam yaratmaq.

Sosial-siyasi funksiyası: Dövlətin xarici siyasətinin uğurlu olduğunu vurğulamaq.

Dil vahidlərinin təsnifatı: Təhlil edilən 50 başlıq üzrə ən çox rast gəlinən qeyri-səlis dil vahidləri müəyyənləşdirilmişdir. Bir sıra nümunələrdən aydın görünür ki, elektron xəbər mətnlərinin başlıqlarında qeyri-səlis mənə yaradan leksik-semantik vahidlərdən tez-tez istifadə olunur. Məsələn, “2025-in qaynar nöqtələri – Bu ölkələrdə müharibə başlaya bilər – burada qaynar nöqtələr (metaforik çoxmənalılıq), başlaya bilər (modal, qeyri-müəyyən nəticə, gələcəkdə baş verəcək hadisələrin qeyri-müəyyən proqnozu xarakteri daşıyır). “Yaxın illərdə güclü maqnit qasırğaları gözlənilir – burada yaxın illər (təxmini zaman), güclü (dərəcələyə bilən sifət, nisbi qiymətləndirmə yolu ilə qeyri-səlislik yaradır), gözlənilir (modal, qeyri-səlis). “Azərbaycanda 3 milyon vətəndaşı əhatə edən artımlar” – 3 milyon dəqiq rəqəm olsa da, əhatə edən artımlar qeyri-səlis kəmiyyət bildirir, konkretlikdən uzaq ümumi təsəvvür formalaşdırır. Bu kimi başlıqlar xəbərdarlıq, proqnoz və analitik şərh xarakterli olduğu üçün qeyri-səlis ifadələrdən geniş istifadə olunur.

Qeyri-səlisliyin dərəcələnməsi: Təsnif edilmiş dil vahidlərinin qeyri-səlislik dərəcələri keyfiyyət yönümlü qiymətləndirmə yolu ilə təyin edilmişdir. Məsələn, “qeyri-müəyyən miqdarlar” (“bir neçə nəfər”, “çox sayda” və s.) kateqoriyasındakı ifadələr ən yüksək dərəcədə qeyri-səlis hesab edilmişdir, çünki bu ifadələr oxucunun təsəvvürünü məhdudlaşdırmasa da, hadisənin miqyasını subyektiv şəkildə formalaşdırır. Modal ifadələr (məsələn, “ehtimal olunur ki”) isə orta dərəcədə qeyri-səlislik daşdığı üçün, ifadənin subyektivliyini göstərsə də, məlumatın mənbəyinə işarə edir. Məsələn, müqayisə edək: “Yaxın illərdə güclü maqnit qasırğaları gözlənilir” – qeyri-müəyyən zaman + modal → maksimal qeyri-müəyyənlik. ABB 2025-ci ilin ilk rübü üzrə maliyyə göstəricilərini açıqladı” – konkret tarix, dəqiq məlumat – demək olar ki, qeyri-müəyyənlik yoxdur.

İstifadə səbəblərinin təhlili: Təhlil zamanı qeyri-səlis dilin istifadəsinin əsas səbəbləri və ideoloji funksiyaları aşkar edilmişdir. Məsələn, “qeyri-müəyyən qüvvələr” kimi ifadələrin istifadəsi halları bir tərəfi birbaşa ittiham etməkdən qaçmaqla məsuliyyətdən yayınma funksiyasını daşıyır. Bu, xəbər mənbəyinin neytral və ya balanslı görünməsi üçün şüurlu bir strateji addım olduğunu göstərir (Fairclough, 1995). “Sərhəddəki gərginlik yüksəlir” kimi başlıqlar isə konkret məlumat verməsə də, oxucuda emosional reaksiya yaratma (Van Dijk, 2008) funksiyasını yerinə yetirir, bu da öz növbəsində daha çox oxucu cəlb etməyə hesablanmışdır. Qeyri-səlis ifadələrin istifadəsi kontekstual olaraq aşağıdakı səbəblərlə bağlıdır. Məsələn, siyasi diskursda dövlətin mövqeyini legitimləşdirmək, gələcəklə bağlı ümid və sabitlik mesajı vermək məqsədi: nümunə: “Azərbaycan 2025-ci ildə də beynəlxalq nüfuzunu artıracaq.” İqtisadi diskursda qeyri-səlislik əsasən proqnozlarda riskləri yumşaltmağa xidmət edir: nümunə: “Dünya Bankı 2025-ci il üçün iqtisadi artım proqnozunu yeniləyib”. Sosial diskursda emosional təsir və kollektiv yaddaşın gücləndirilməsi qeyri-səlisliyin bilavasitə nəticəsidir: nümunə: “20 Yanvar – Azərbaycan xalqının qürur mücəssəməsinə çevrilən tarix.” Regional və beynəlxalq diskursda qeyri-səlis ifadələr vasitəsilə xarici auditoriyaya ünvanlanan diplomatik balanslaşdırma təmin olunur: nümunə: “Expectations for 2025: Peace, stability, and regional cooperation.” Buradan göründüyü kimi, qeyri-səlislik yalnız dilin təsadüfi xüsusiyyəti deyil, hər diskurs növündə məqsədli ideoloji, siyasi və sosial rol oynayır.

Sosial-siyasi rolun müəyyənləşdirilməsi: Əldə olunan nəticələr geniş sosial-siyasi kontekstdə təhlil olunduqda, media diskursunda qeyri-səlis dilin güc münasibətlərinin qorunmasında və dominant ideologiyaların dəstəklənməsində mühüm rol oynadığı aydın olur (Foucault, 1969). Ayrı-ayrı sahələr üzrə nəzərdən keçirsək, siyasi sahədə qeyri-səlislik dövlətin gələcək planlarını “idarə olunan qeyri-müəyyənlik” çərçivəsində təqdim edir, iqtisadi sahədə proqnozların özünü doğrultmaması riskini minimuma endirir, sosial sahədə kollektiv emosional yaddaş və milli həmrəylik funksiyasını gücləndirir, beynəlxalq sahədə qeyri-müəyyənliyi azaltmaqla diplomatik üslubu zənginləşdirir. Yəni, xəbər başlıqlarındakı qeyri-səlislik yalnız tək-tək dil hadisəsi deyil, siyasi məqsədlər üçün bilik sistemini formalaşdıran bir mexanizmdir.

Tədqiqatın nəticələri göstərir ki, elektron xəbər başlıqlarında qeyri-səlis mənanın istifadəsi təsadüfi deyil, əksinə, media müəssisələrinin müxtəlif məqsədlər (reyting qazanmaq, ictimai rəyi formalaşdırmaq, məsuliyyətdən yayınmaq və s.) üçün şüurlu şəkildə seçdiyi bir strategiyadır. Bu, xüsusilə də qeyri-müəyyənlik yaradan modal ifadələr, dərəcələyə bilən sifətlər, qeyri-müəyyən miqdar və zaman göstəriciləri və çoxmənalılıq yolu ilə yaranır. Bu cür ifadələrin yüksək qeyri-səlislik dərəcəsi oxucunun düşüncə prosesini idarə etməyə imkan verir, çünki oxucu məlumatın dəqiq olmaması səbəbindən hadisəni öz subyektiv təsəvvürünə uyğun şərh etməyə məcbur olur. İqtisadi xəbər başlıqlarında aşağı, siyasi xəbərlərdə orta-yüksək, sosial xəbərlərdə maksimal qeyri-səlislik müşahidə olunmuşdur.

Tədqiqatın TDA (Tənqidi Diskurs Analizi) mərhələsində aşkar edilən məsuliyyətdən yayınma və emosional reaksiya yaratma kimi funksiyalar media dilinin güc münasibətlərini necə əks etdirdiyini göstərir. Bu, mediada dominant ideologiyanın diskursunun formalaşmasına xidmət edir (Gee, 2014). Məsələn, konflikt zonaları haqqında xəbərlərdə tərəfləri adlandırmaqdan yayınan dilin istifadəsi, müəyyən siyasi və ya sosial narahatlıqları qabartmadan, onları idarə etmək imkanı yaradır.

Həyata keçirilmiş tədqiqatda əldə olunan nəticələr, ideoloji funksiyaların müəyyən edilməsi baxımından, qeyd olunan media dilinin həm yerli, həm də beynəlxalq ədəbiyyatda təsbit edilən müvafiq funksiyaları ilə üst-üstə düşür (Wodak & Chilton, 2005). Lakin hal-hazırkı tədqiqat, qeyri-səlis məntiqin konseptual tətbiqi ilə mənanın dəqiq olmayan tərəflərini keyfiyyət yönümlü şəkildə qiymətləndirərək, bu sahəyə yeni bir yanaşma gətirir. Beləliklə, media diskursundakı qeyri-səlisliyin ideoloji əsaslarının daha dərin və sistemli şəkildə anlaşılması üçün zəmin yaranmış olur.

Nəticə

Nəticə etibarilə, seçilmiş 50 məqalə başlığı üzrə qeyri-səlisliyin faizlə ifadəsi və nəticənin qrafik diaqram şəklində təsviri aşağıdakı kimi təqdim edilə bilər:

Qeyri-səlislik yoxdur (1 bal) – rəsmi sərəncam, qanun, dəqiq statistik göstəricilər, konkret açıqlamalar (məs: №2, №3, №5, №15, №20, №23, №26, №33, №36, №37, №38, №39, №43, №45, №47 və s.) - təxminən 28 başlıq.

Aşağı səviyyədə qeyri-səlislik (2 bal) – başlıqlar qiymətləndirici xarakterlidir, amma konkret dildə ifadələr də diqqəti cəlb edir (məs: №1, №9, №11, №17, №18, №19, №50) - təxminən 7 başlıq.

Orta səviyyədə qeyri-səlislik (3 bal) – proqnoz və planlaşdırma xarakterli başlıqlar (“olacaq”, “planlaşdırılır”) – məsələn №7, №30, №35, №41, №42, №44, №46, №49 və s. - təxminən 9 başlıq.

Yüksək səviyyədə qeyri-səlislik (4 bal) – ehtimala əsaslanan, qeyri-dəqiq zaman bildirən başlıqlar. Məs: №12 (“...məsləhətləşmələr...”), №13 (“Expectations for 2025...”), №32 (təhlilçi rəyi) – təxminən 4 başlıq.

Maksimum qeyri-müəyyənlik (5 bal) – sensasiya xarakterli, modal feillər “bilər”, “gözlənilir” və s. ilə qurulan başlıqlar. Məs: №22 (“müharibə başlaya bilər”), №29 (“hücum edə bilərlər”) – təxminən 2 başlıq.

Bu nəticələrin faizlə ifadəsi aşağıdakı göstəricilərin əldə edilməsinə imkan verir:

Qeyri-səlislik yoxdur (1) - $28/50 = 56\%$

Aşağı səviyyədədir (2) - $7/50 = 14\%$

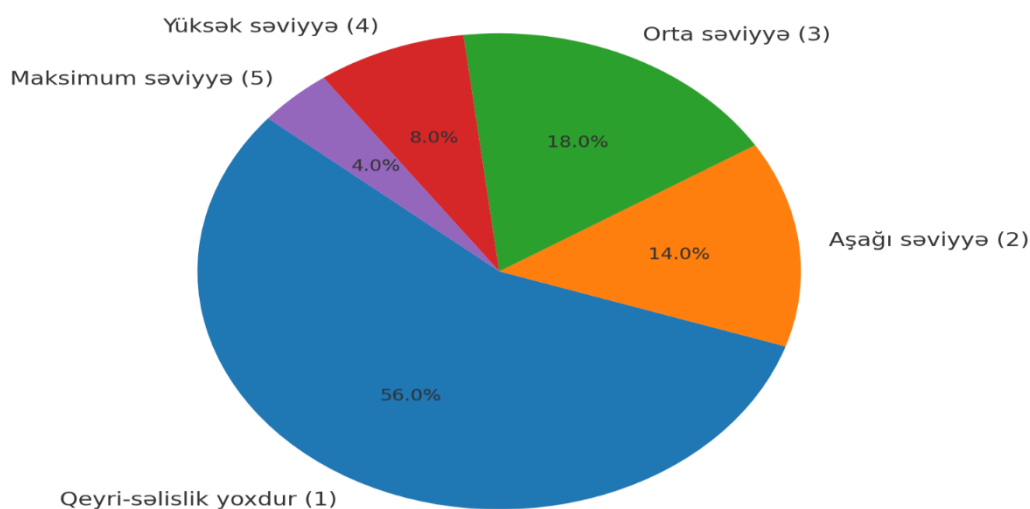
Orta səviyyədədir (3) - $9/50 = 18\%$

Yüksək səviyyədədir (4) - $4/50 = 8\%$

Maksimum səviyyədədir (5) - $2/50 = 4\%$

50 başlıq üzrə ümumi qeyri-səlislik faizi təqribən 44% təşkil edir. Çoxluq (56%) dəqiq və rəsmi xarakterli başlıqlara aiddir. Ən az faiz dərəcəsi bildirən qrup (4%) isə sensasiya xarakterli başlıqları ehtiva edir və maksimum səviyyədə qeyri-səlislik daşıyır.

50 xəbər başlığı üzrə qeyri-səlislik səviyyələrinin paylanması

Bu nəticə, qeyri-səlis məntiq nəzəriyyəsinin (Zadeh, 1965) dilin mənada yaratdığı qeyri-dəqiqliyi ölçmək üçün effektiv konseptual çərçivə kimi çıxış etməsini təsdiqləyir.

Elektron xəbər resurslarında qeyri-səlis ifadələrin istifadə olunması geniş yayılmış praktikadır. Araşdırmanın əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, bu tədqiqat media mətnlərinin ideoloji və semantik strukturunu anlamaqda kömək edir, ictimai diskursun formalaşmasında dilin rolunu açıq şəkildə göstərir. Eyni zamanda media tənqidi oxuma vərdislərinin inkişafı üçün geniş material təqdim edir. Elektron KİV-də dilin qeyri-səlisliyi təkcə üslub məsələsi deyil, həm də ideoloji və diskursiv strategiyadır, ictimai-siyasi kommunikasiya vasitəsidir. Çoxmənalılıq, modallıq, dərəcələmə bilən sifətlər, qeyri-müəyyən miqdar bildirən sözlər və təxmini zaman ifadələri media diskursunda həm real informasiya qıtlığı, həm də ideoloji fikir, rəy formalaşdırma vasitəsi kimi çıxış edir. Bu vasitələrin istifadəsi informasiya cəmiyyətində dilin manipulyativ gücünü açıq şəkildə nümayiş etdirir. Belə ki, qeyri-səlislik oxucunun düşüncə prosesini idarə etməyə imkan verir. Oxucu məlumatın qeyri-dəqiq olması səbəbindən hadisəni öz subyektiv təsəvvürünə uyğun şərh edir. Lütfü Zadənin qeyri-səlis məntiq nəzəriyyəsi bu tip qeyri-müəyyənliklərin qavranılmasında və dərəcələndirilməsində faydalı model təqdim edir. Gələcək tədqiqatlarda korpus əsaslı təhlil və daha sisteməlik qeyri-səlis modelləşdirmə metodları istifadə oluna bilər. Həmçinin müxtəlif dövlət və özəl elektron xəbər mənbələri qarşılaşdırılaraq qeyri-səlislik təhlil oluna və diskursiv manipulyasiya mexanizmləri daha dərinlən şərh edilə bilər.

Ədəbiyyat

1. Abdulla, K. (2006). *Qeyri-səlis dil vahidləri və nitqin emosional-estetik qatı*. Elm.
2. Abdullayev, S. (2013). *Qeyri-səlis dilçilik təcrübəsi*. ADPU nəşriyyatı.
3. Abdulla, K., & Əliyev, R. (2024). *Qeyri-səlis dil modelləri və media diskursu*. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu.
4. Adilov, M., Verdiyeva, Z., & Ağayeva, N. (2019). *Azərbaycan dilinin semasiologiyası*. Elm və təhsil.
5. Axundov, A. (2006). *Ümumi dilçilik*. Şərq-Qərb.
6. Bolinger, D. (1972). *Degree Words*. Mouton.
7. Cəfərov, S. (2007). *Müasir Azərbaycan dili: Leksika*. Elm.
8. Crystal, D. (2003). *The Cambridge Encyclopedia of the English language* (2nd ed.). Cambridge University Press.
9. Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. Edward Arnold.
10. Foucault, M. (1969). *L'archéologie du savoir*. Gallimard.

11. Gee, J. P. (2014). *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method* (4th ed.). Routledge.
12. Lyons, J. (1995). *Linguistic Semantics: An introduction*. Cambridge University Press.
13. Palmer, F. R. (2001). *Mood and Modality* (2nd ed.). Cambridge University Press.
14. Qurbanov, A. (2019). *Ümumi dilçilik*. Mütərcim.
15. Van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and Power*. Palgrave Macmillan.
16. Veysəlli, F. (2008). *Azərbaycan dilçiliyinin fəlsəfi aspektləri*. Nurlan.
17. Wodak, R., & Chilton, P. (Eds.). (2005). *A New Agenda in (critical) Discourse Analysis*. John Benjamins.
18. Wodak, R., & Meyer, M. (Eds.). (2001). *Methods of Critical Discourse Analysis*. SAGE.
19. Zadeh, L. A. (1965). Fuzzy sets. *Information and Control*, 8(3), 338–353.
[https://doi.org/10.1016/S0019-9958\(65\)90241-X](https://doi.org/10.1016/S0019-9958(65)90241-X)
20. Zadeh, L. A. (1975). The concept of a linguistic variable and its application to approximate reasoning. *Information Sciences*, 8(3), 199–249. [https://doi.org/10.1016/0020-0255\(75\)90036-5](https://doi.org/10.1016/0020-0255(75)90036-5)

Əlavə 1. Xəbər başlıqları və onlar haqqında məlumat.

Sahə	Başlıq və Tarix	Link
Siyasi	Azərbaycan 2025-ci ildə də beynəlxalq nüfuzunu dinamik şəkildə artırmaqda davam edəcək – ŞƏRH (3 yanvar 2025)	https://azertag.az/xeber/azerbaycan_2025_ci_ilde_de_beynelxalq_nufuzunu_dinamik_sekilde_artirmaqda_davam_edecek_serh-3359111
Siyasi	Azərbaycanda 2025-ci il “Konstitusiya və Suverenlik İli” elan edilib – SƏRƏNCAM (28 dekabr 2024)	https://azertag.az/xeber/azerbaycanda_2025_ci_il_konstitusiya_ve_suverenlik_ili_elan_edilib_serencam-3354199
Sosial	20 Yanvar faciəsi qurbanlarının xatirəsi ADAU-da silsilə tədbirlərlə yad edilib (18 yanvar 2025)	https://azertag.az/xeber/20_yanvar_faciesi_qurbanlarinin_xatiresi_adau_da_silsile_tedbirlerle_yad_edilib-3378599
Sosial	20 Yanvar – Azərbaycan xalqının qürur mücəssəməsinə çevrilən tarix (17 yanvar 2025)	https://azertag.az/xeber/20_yanvar_azerbaycan_xalqinin_qurur_mucessemesine_chevrilen_tarix-3376867
Sosial	Maqdeburqda fəaliyyət göstərən Azərbaycan Evində 20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar anım tədbiri (20 yanvar 2025)	https://azertag.az/xeber/maqdeburqda_fealiyyet_gosteren_azerbaycan_evinde_20_yanvar_faciesi_ile_elaqedar_anim_tedbiri_kechirilib-3380403
İqtisadi	Azərbaycanda “Araz-2025” birgə təlimi keçirilir – VIDEO (18 may 2025)	https://azertag.az/xeber/azerbaycanda_quot_araz_2025_quot_birge_telimi_kechirilir_video-3562907
İqtisadi	“Ekspo 2025”də Azərbaycan milli pavilyonunun açılışı olacaq (11 mart 2025)	https://azertag.az/xeber/ekspo_2025de_azerbaycan_milli_pavilyonunun_achilisi_olacaq-3456623
Sosial	Bakıda “Dream FEST – 2025” Beynəlxalq Musiqi Festivalı davam edir (25 iyul 2025)	https://azertag.az/xeber/bakida_dream_fest_2025_beynelxalq_musiqi_festivali_davam_edir-3673519
Siyasi	İllik beynəlxalq nüfuz artımı, dövlət siyasəti və prioritetlər baxımından – ŞƏRH (3 yanvar 2025)	https://azertag.az/xeber/azerbaycan_2025_ci_ilde_de_beynelxalq_nufuzunu_dinamik_sekilde_artirmaqda_davam_edecek_serh-3359111

Sahə	Başlıq və Tarix	Link
0 Sosial	20 Yanvar faciəsi qurbanlarının xatirəsi ADAU-da silsilə tədbirlərlə yad edilib (20 yanvar 2025)	https://azertag.az/xeber/20_yanvar_faciesi_qurbanlarinin_xatiresi_adau_da_silsile_tedbirlerle_yad_edilib-3378599
1 Siyasi	Azərbaycan 2025-ci ildə inkişafını davam etdirəcək – deputat (2 yanvar 2025)	https://report.az/en/domestic-politics/azerbaijan-to-continue-its-development-in-2025-says-mp
2 Siyasi	Azərbaycan və Efiopiya XİN-ləri arasında siyasi məsləhətləşmələr... (16 yanvar 2025)	https://report.az/xarici-siyaset/xarici-isler-nazirinin-muavini-yalcin-refiyev-efiopiya-dagorusler-kecirib
3 Siyasi/Regional	Expectations for 2025: Peace, stability, and regional cooperation (ingiliscə xəbər) (31 dekabr 2024)	https://report.az/en/analytics/expectations-for-2025-peace-stability-and-regional-cooperation
4 Siyasi	Western Azerbaijan Community condemns USCIRF 2025 Annual Report (ingiliscə xəbər) (26 mart 2025)	https://report.az/en/foreign-politics/western-azerbaijan-community-condemns-uscirf-2025-annual-report
5 İqtisadi	İqtisadi Şuranın iclası keçirilib, 2025-ci il üzrə Fəaliyyət Planı müzakirə olunub (27 yanvar 2025)	https://report.az/daxili-siyaset/iqtisadi-suranın-iclası-kecirilib
6 İqtisadi	Dünya Bankı 2025-ci il üçün Azərbaycanda iqtisadi artım proqnozunu yeniləyib (23 aprel 2025)	https://report.az/maliyye-xeberleri/dunya-banki-2025-ci-il-ucun-azerbaycanda-iqtisadi-artim-proqnozunu-yenileyib
7 İqtisadi	Güclü iqtisadiyyatın sosial nəticələri: Azərbaycan modeli (11 yanvar 2025)	https://report.az/maliyye-xeberleri/guclu-iqtisadiyyatin-sosial-neticeleri-azerbaycan-modeli
8 Sosial	Yeni sosial islahat paketi – Azərbaycanın növbəti uğuru – ANALİZ (28 yanvar 2025)	https://report.az/analitika/yeni-sosial-islahat-paketi-azerbaycanin-novbeti-uguru-analiz
9 Sosial	Azərbaycanda 3 milyon vətəndaşı əhatə edən artımlar: Sosial rifaha xidmət edən güclü siyasət (13 iyun 2025)	https://report.az/sosial-mudafie/azerbaycanda-3-milyon-vetendasi-ehate-edən-artımlar-sosial-rifaha-xidmet-edən-guclu-sosial-siyaset
0 Sosial	İlin birinci yarımilində 130 mindən çox şəxsə pensiya, müavinət və təqaüd təyin edilib (7 iyul 2025)	https://report.az/sosial-mudafie/ilin-birinci-yarımilinde-130-minden-cox-sexse-pensiya-muavinet-ve-teqaud-teyin-edilib
1 Siyasi	Azərbaycan 2025-ci ildə də beynəlxalq nüfuzunu dinamik şəkildə artırmaqda davam edəcək – ŞƏRH (3 yanvar 2025)	https://azertag.az/xeber/azerbaycan_2025_ci_ilde_de_beynelxalq_nufuzunu_dinamik_sekilde_artirmaqda_davam_edecek_serh-3359111
2 Siyasi	2025-in qaynar nöqtələri - Bu ölkələrdə müharibə başlaya bilər (02 yanvar 2025).	https://www.lent.az/xeber/siyaset/2025-in-qaynar-noqteleri-bu-olkelerde-muharibe-baslaya-biler-40626092 . (Lent.az)
3 İqtisadi	ABB 2025-ci ilin ilk rübü üzrə maliyyə göstəricilərini açıqladı (14 aprel 2025).	https://lent.az/xeber/iqtisadiyyat/abb-2025-ci-ilin-ilk-rubu-uzre-maliyye-gostericilerini-aciqladi-40634363 . (Lent.az)

Sahə	Başlıq və Tarix	Link
4 Sosial	2025-ci ildə evlənmək üçün əlverişli və əlverişsiz tarixlər (04 yanvar 2025).	https://www.lent.az/xeber/sosial/2025-ci-ilde-evlenmek-ucun-elverisli-ve-elverissiz-tarixler-40626185 . (Lent.az)
5 Siyasi	Ərdogan Prezident İlham Əliyevə ZƏNG ETDİ (08 yanvar 2025).	https://www.lent.az/xeber/siyaset/erdogan-prezident-ilham-eliyev-zeng-etdi-40626606 . (Lent.az)
6 İqtisadi	Qırmızı Ürəklər Fondu 2025-ci ilin ilk rübü üzrə hesabat açıqlayıb (30 aprel 2025).	https://lent.az/xeber/iqtisadiyyat/qirmizi-urekler-fondu-2025-ci-ilin-ilk-rubu-uzre-hesabat-aciqlayib-40635729 . (Lent.az)
7 Siyasi	ABŞ-da görünməmiş HADİSƏ: üç keçmiş prezident Trampı sərt tənqid etdi (21 Aprel 2025).	https://www.lent.az/xeber/siyaset/abs-da-gorunmemis-hadise-uc-kecmis-prezident-trampi-sert-tenqid-etdi-40634889
8 Sosial	“Sovetski”də yeni Bakı: Qoca bina sökülmə növbəsini gözləyir(07Avqust 2025).	https://lent.az/xeber/sosial/sovetskide-yeni-baki-qoca-bina-sokulme-novbesini-gozleyir-reportaj-40643867
9 Sosial	“Yadplanetlilər yerə hücum edə bilərlər – Tarix AÇIQLANDI(06 Avqust 2025).	https://lent.az/xeber/sosial/yadplanetliler-yere-hucum-edebilerler-tarix-aciqlandi-40643689
0 Sosial	Yaxın illərdə güclü maqnit qasırğaları gözlənilir –XƏBƏRDARLIQ(02 Avqust 2025).	https://lent.az/xeber/sosial/yaxin-illerde-guclu-maqnit-qasirgalari-gozlenilir-xeberdarliq-40643453
1 Siyasi	Prezidenti İlham Əliyev: Bu gün biz sülh sazişinə start veririk (09 avqust 2025).	https://apa.az/resmi-xeber/prezidenti-ilham-eliyev-bu-gun-biz-sulh-sazisine-start-veririk-912016 . (Apa.az)
2 Siyasi	Vaşinqton görüşü sadəcə diplomatik müzakirə deyil, davamlı sülhün əsasını qoyan konkret addımdır — Amerikalı siyasi ekspert (09 avqust 2025).	https://apa.az/siyasi/vasinqton-gorusu-sadece-diplomatik-muzakire-deyil-davamlı-sulhun-esasini-qoyan-konkret-addimdir-amerikalı-siyasi-ekspert-912102 . (Apa.az)
3 Siyasi	XİN: Prezident İlham Əliyevin ABŞ-a səfərinin nəticələrinə dair məlumat yayıb (09 avqust 2025).	https://apa.az/xarici-siyaset/xin-prezident-ilham-eliyevin-abs-a-seferinin-neticelerine-dair-melumat-yayib-912058
4 Sosial	III Şuşa Qlobal Media Forumu başa çatıb — FOTO (21 iyul 2025).	https://apa.az/media/iii-susa-qlobal-media-forumu-basa-catib-909899 . (Apa.az)
5 İqtisadi	Bakıda "FINTEX SUMMIT 2025" keçiriləcək — tədbir və iştirakçılar (17 iyun 2025).	https://apa.az/maliyye/bakida-fintex-sammit-2025-maliyye-ve-texnologiyalar-sergisi-kecirilecek-904970 . (Apa.az)
6 İqtisadi	Unibank 2025-ci il birinci yarım ilinin maliyyə nəticələrini açıqlayıb (14 aprel 2025).	https://apa.az/maliyye/unibank-2025-ci-il-birinci-yarim-ilinin-maliyye-neticelerini-aciqlayib-908886 . (Apa.az)
7 İqtisadi	ABB 2025-ci ilin I rübü üzrə maliyyə göstəricilərini açıqlayıb (07 may 2025).	https://apa.az/maliyye/abb-2025-ci-ilin-ilk-rubu-uzre-maliyye-gostericilerini-aciqlayib-896065 . (Apa.az)
8 Sosial	Azerbaijan increases social allowances and pensions from today (ingiliscə xəbər) — (01 iyul 2025).	https://en.apa.az/social/azerbaijan-increases-social-allowances-and-pensions-from-today-471771 . (Apa.az)

Sahə	Başlıq və Tarix	Link
9	İqtisadi Azərbaycanda kredit kartları ilə aparılan əməliyyatların həcmi 25% artıb (09 avqust 2025).	https://apa.az/maliyye/azerbaycanda-kredit-kartlari-ile-aparilan-emeliyyatlarin-hecmi-25-artib-912090 . (Apa.az)
0	Sosial III Şuşa Forumu çərçivəsində media savadlılığı paneli keçirilib (20 iyul 2025).	https://apa.az/media/iii-susa-qlobal-media-forumu-cercivesinde-media-savadliligina-dair-panel-kecirilib-yenilenib-909746 . (Apa.az)
1	İqtisadi Dünya Bankı 2025-2029-cu illər üçün Azərbaycanın real ÜDM artım proqnozunu verib (1 mart 2025).	https://az.trend.az/business/finance/4012217.html . (az.trend.az)
2	İqtisadi 2025-ci ilin inflyasiya proqnozu açıqlandı (18 noyabr 2024).	https://az.trend.az/business/3971692.html . (az.trend.az)
3	İqtisadi “Best Managed Companies Azerbaijan 2025” müsabiqəsinin qalibləri açıqlanıb (17 iyun 2025).	https://az.trend.az/business/4057927.html . (az.trend.az)
4	Sosial 2025–2026-cı tədris ili üçün 32 min tələbə qəbulu planlaşdırılır (21 iyul 2025).	https://az.trend.az/azerbaijan/society/4072294.html . (az.trend.az)
5	Sosial 2025-ci il ərzində 3580 nəfərə evdə səyyar sosial xidmət göstərilib — Sədr (30 iyun 2025).	https://az.trend.az/azerbaijan/society/4063894.html . (az.trend.az)
6	İqtisadi 2025-ci il üçün “Vergitutma” indikatoru üzrə yeni Yol Xəritəsi təsdiq edilib (6 mart 2025).	https://az.trend.az/business/4014173.html . (az.trend.az)
7	Siyasi Dövlət sosial müdafiə fondunun 2025-ci il büdcəsi haqqında qanunu təsdiqləndi (27 dekabr 2024).	https://az.trend.az/azerbaijan/politics/3987540.html . (az.trend.az)
8	Sosial 2025-ci ildə Azərbaycana fəsillərin daxil olma vaxtı açıqlandı (25 dekabr 2024).	https://az.trend.az/azerbaijan/society/3986364.html . (az.trend.az)
9	İqtisadi “Fitch” 2025-ci ildə Azərbaycan iqtisadiyyatında 3,5 % artım proqnozlaşdırır (14 iyun 2025).	https://az.trend.az/business/4056733.html . (az.trend.az)
0	İqtisadi / Sosial 2025-ci ilin dövlət büdcəsi — iqtisadi tərəqqi və güclü sosial siyasətlə tamamlanır (28 noyabr 2024).	https://az.trend.az/business/3976251.html . (az.trend.az)

Daxil oldu: 05.08.2025

Qəbul edildi: 12.11.2025